

**«Առև-Հայկական համալսարան» բարձրագույն կրթության միջպետական
կրթական կազմակերպություն**

Հաստատում են
Իրավունքի ինստիտուտի տնօրեն
Քալաշյան Մ.Ա.
«23» հունիսի 2026 թ.
Իրավունքի ինստիտուտ
ИНСТИТУТ ПРАВА

Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ Իրավունքի տեսության և Սահմանադրական իրավունքի

Հեղինակ՝ ի.գ.թ., դոցենտ Դավաթյան Լ.Գ.

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Իրավունքի աղբյուրները ՀՀ-ում

Մասնագիտություն՝ 042101.00.7 Իրավագիտություն

Մագիստրոսի կրթական ծրագիր՝ 042101.02.7 «Սահմանադրական
իրավունք, պետության և իրավունքի
տեսություն»

1. Անոտացիա

1.1 Ներածություն

Իրավունքի աղբյուրները ունեն կարևորագյուն գործառությանին նշանակություն պետության իրավական համակարգի արդյունավետ գործողության տեսանկյունից: Հետևաբար իրավական կարգավորման և իրավունքի իրացման արդյունավետության խնդրի տեսանկյունից ծագում է անհրաժեշտություն ավելի խորը և հանգամանորեն հետազոտել այնպիսի իրավական երևույթը ինչպիսին է իրավունքի աղբյուրը:

«Իրավունքի աղբյուրները ՀՀ-ում» դասընթացը ուսումնասիրում է «իրավունքի աղբյուր» իրավական կատեգորիայի բնույթը և հիմնական առանձնահատկությունները, տարբեր տեսակի իրավունքի աղբյուրների առաջացման և զարգացման պատճառներն ու պատմական պայմանները: Դասընթացը ուսումնասիրելիս մագիստրանտները սովորում են ՀՀ-ի իրավունքի աղբյուրների համակարգի հետ մեկտեղ բացահայտել որոշակի իրավական ընտանիքներին բնորոշ իրավունքի աղբյուրների տեսակներն ու տարբերակիչ առանձնահատկությունները, վերլուծել դրանց նշանակությունը և դերը պետությունում գործող իրավական համակարգում, հետազոտվում են տարբեր պատմական և ժամանակակից իրավական ընտանիքներում իրավունքի աղբյուրների համակարգի ձևավորման և գործողության առանձնահատկությունները

1.2 Առարկայի նպատակն ու խնդիրները

Սույն ուսումնական դասընթացի նպատակն է մագիստրատուրայի ուսանողի մոտ ձևավորել հիմնարար տեսական գիտելիքներ ՀՀ իրավունքի աղբյուրների մասին, ինչպես նաև ձևավորել տարբեր իրավական համակարգերում և պատմական ժամանակաշրջաններում դրանց կիրառման վերաբերյալ պատկերացումները՝ համադրելով տեսական գիտելիքները և իրավական պրակտիկան:

Դասընթացի **խնդիրները** ներառում են՝

- իրավունքի հիմնական աղբյուրների մասին պատկերացումների ձևավորում և իրավական բնույթի սահմանում
- ՀՀ տարբեր տեսակի աղբյուրների առաջացման, գործողության և զարգացման պատճառների և պատմական պայմանների բացահայտում
- իրավունքի աղբյուրների համադրման վերլուծություն՝ կախված իրավական համակարգերի տեսակից և պատմական ժամանակաշրջանից

- իրավունքի տարբեր աղբյուրների հետ աշխատելու համապատասխան հմտությունների ձևավորում

1.3. Դասընթացի մուտքային պահանջները

Առարկայի ուսուցման համար մագիստրանտների գիտելիքների և հմտությունների սկզբնական մակարդակին ներկայացվող պահանջները

Առարկայի ուսումնասիրության հենքն է հանդիսանում բակալավրիատի կրթական ծրագրի ընթացքում ձեռք բերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները, ինչպես նաև «Պետության և իրավունքի տեսություն» առարկայի յուրացման արդյունքները:

1.4. Դասընթացի յուրացման վերջնարդյունքներին ներկայացվող պահանջները

Դասընթացը յուրացնելու արդյունքում մագիստրանտը **պետք է՝**

Իմանա՝ գիտական գրականության մեջ առկա հիմնական տեսական դրույթները՝ իրավունքի աղբյուրի էության, տեսակների և հիմնական բովանդակային հատկանիշների մասին: Պատկերացում ունենա իրավական համակարգի արդի խնդիրների մասին և դրանց վերաբերյալ ներկայացնել իր փաստարկված դիրքորոշումը:

Կարողանա՝ կողմնորոշվել ՀՀ տարբեր տեսակի իրավունքի աղբյուրներում, բացահայտել տարբեր պատմական և ժամանակակից իրավական համակարգերում իրավունքի աղբյուրների համակարգի կառուցվածքի և գործողության առանձնահատկությունները, իրավունքի մեկնաբանման կանոնների կիրառմամբ վերլուծել և պարզաբանել հայկական իրավունքի աղբյուրները:

Սիրապետի՝ իրավունքի տարբեր աղբյուրների հետ աշխատելու և վերլուծություն իրականացնելու հմտություններով իր հետագա մասնագիտական գործունեության արդյունավետության համար:

1.5 Դասընթացի տեղն ուսումնական ծրագրում

«Իրավունքի աղբյուրները ՀՀ-յում» առարկան ներառված է մագիստրոսական կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի III-րդ կրթափուլի մեջ: Դասընթացը նախատեսվում է ուսումնասիրել 2 -րդ ուսումնական տարվա 1 կիսամյակում:

1.6 Դասընթացի աշխատատարությունը ըստ ակադեմիական ժամերի և կրեդիտների, ամփոփիչ ստուգման ձևը

3 կրեդիտ; 108 ակադեմիական ժամ; ստուգարք գնահատականով

1.7 Դասընթացի աշխատատարության բաշխումն ըստ ուսումնական աշխատանքի տեսակների (ակադեմիական ժամերով)

Ուսումնական աշխատանքների տեսակները	Ամբո ղջր, ակ. ժամ.	Բաշխում ըստ կիսամյակների					
		1 Կի ս. ժամ.	2 Կի ս. ժամ.	3 Կի ս. ժամ.	4 կիս. ժամ.	5 Կիս. ժամ.	6 Կի ս. ժամ.
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Ըստ կիսամյակի ընդհանուր դասընթացի ուսուցման ծանրաբեռնվածությունը	108			108			
1.1. Լսարանային պարապմունքներ:	32			32			
1.1.1.Դասախոսություններ	16			16			
1.1.2.Սեմինարներ	16			16			
1.2.Ինքնուրույն աշխատանք	49			49			
1.3. Հսկ. ժամեր	27			27			
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգարք)	ստու գարք			ստ ուգ ար ք			

1.8 Կշիռների բաշխումը ըստ մոդուլների և ստուգման ձևերի

Ստուգման ձևերը	Ընթացիկ ստուգումների ձևերի կշիռները ընթացիկ ստուգումների ամփոփչ գնահատականներում			Միջանկյալ ստուգումների ձևերի կշիռները միջանկյալ ստուգումների գնահատականներում			Միջանկյալ ստուգումների վերջնական գնահատականների կշիռները միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականներում	Միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականի և վերջնական ստուգման գնահատականի կշիռները վերջնական ստուգման ամփոփչ գնահատականում
Ուսումնական աշխատանքի/ստուգման տեսակը	M1	M2		M1	M2			
Ստուգողական աշխատանք				0,6				
Բանավոր ստուգում	1							
Միջանկյալ ստուգումների վերջնական գնահատականներում ընթացիկ ստուգումների ամփոփչ գնահատականների կշիռները				0,4				
Միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականում 1-ին միջանկյալ ստուգման վերջնական գնահատականի կշիռը								
Միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականում 2-րդ միջանկյալ ստուգման վերջնական գնահատականի կշիռը								
Միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականում 3-րդ միջանկյալ ստուգման վերջնական գնահատականի կշիռը								
Վերջնական ստուգման ամփոփչ գնահատականում								0,4

միջանկյալ քննությունների արդյունքային գնահատականի կշիռը.								
Քննություն/ստուգարք գնահատականով (Վերջնական ստուգման գնահատական)								0,6
	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1

2. Առարկայի բովանդակությունը

2.1 Թեմատիկ պլան (Առարկայի ծավալի բաշխումը ըստ թեմաների և ուսումնական աշխատանքի տեսակների)

Առարկայի բաժինները և թեմաները	Ընդամենը (ակ. ժամեր)	Լեկցիաներ (ակ. ժամեր)	Պրակտիկ պարապմ ունքներ (ակ. ժամեր)	Ինքնուրու յն աշխատա նք
1	2	3	5	6
Թեմա 1. Իրավունքի աղբյուրների ընդհանուր տեսություն	2	1	1	8
Թեմա 2. Իրավական սովորույթը որպես իրավունքի աղբյուր	4	2	2	8
Թեմա 3. Իրավական դոկտրինը որպես իրավունքի աղբյուր	6	4	2	8
Թեմա 4. Նորմատիվ իրավական ակտ որպես իրավունքի աղբյուր	8	4	4	9

Թեմա 5. Նորմատիվ պայմանագիր որպես իրավունքի աղբյուր	4	2	2	8
Թեմա 6. Դատական նախադեպը որպես իրավունքի աղբյուր	8	4	4	8
Ընդհանուր	32	16	16	49

2.2 Առարկայի բաժինների և թեմաների բովանդակությունը

Թեմա 1. Իրավունքի աղբյուրների ընդհանուր տեսություն

Իրավունքի աղբյուր հասկացության սահմանման հինախնդիրը. տարբեր մոտեցումներ: Իրավունքի աղբյուրը լեգիստական իրավաբնական հայեցակարգի տեսանկյունից: Իրավունքի աղբյուրը բնական իրավունքի տեսության տեսանկյունից: Իրավունքի ձև և իրավունքի աղբյուր հասկացությունների համադրությունը: Իրավունքի աղբյուրը ֆորմալ-իրավական, նյութական և գաղափարական իմաստներով: Իրավունքի հուշարձանները որպես իրավունքի աղբյուրներ պատմաիրավական իմաստով: Ռոմանագերմանական իրավունքի աղբյուրների հիմնական տեսակները և դրանց դասակարգման չափանիշները. Առաջնային և երկրորդական աղբյուրներ: ՀՀ իրավունքի աղբյուրների հիերարխիայի հիմնախնդիրները:

Թեմա 2 Իրավական սովորույթը որպես իրավունքի աղբյուր

Իրավական սովորույթը՝ որպես իրավունքի պատմականորեն կայուն աղբյուր: Սովորույթային իրավունքի էվոլյուցիան. ձևավորում, զարգացում և ժամանակակից իրողություններ: Սոցիոլոգիական հայեցակարգը և պոզիտիվիստական տեսությունը իրավական սովորույթի որպես իրավունքի աղբյուրի դերի և տեղի մասին:

Ավանդույթների և իրավական սովորույթների հարաբերակցությունը: Իրավական սովորույթների և կրոնական և բարոյական նորմերի հարաբերակցությունը: Իրավական սովորույթների սանկցիայի տեսակները՝ իրավաստեղծ և իրավակիրառ սանկցավորման առանձնահատկությունները: Իրավական սովորույթի դերը ռոմանագերմանական

իրավական համակարգում: Իրավական սովորույթները ընդհանուր իրավունքի (common law) համակարգում: Մահմանադրական սովորույթները: Իրավական սովորույթի տեղն ու առանձնահատկությունները ՀՀ-ում:

Թեմա 3. Իրավական դոկտրինը որպես իրավունքի աղբյուր

Իրավական դոկտրին. իրավական դոկտրինի հասկացությունը առանձնահատկությունները և նշանակությունը իրավունքի աղբյուրների համակարգում: Իրավական դոկտրինը Հին Հռոմում, հռոմեական իրավունքի դոկտրինալ բնույթը: «Օրենք իրավաբանների մեջբերման մասին» 426 թիվ մ.թ.ա: Իրավաբանական դոկտրինի դերը ռոմանոգերմանական իրավական համակարգի ձևավորման գործընթացում. Իրավական դոկտրինի սանկցավորման մեթոդները ժամանակակից իրավական համակարգում.

Իրավական դոկտրինը որպես իսլամական իրավունքի աղբյուր. Մահմեդական իրավաբանները և «իջթիհադի ազատության» սկզբունքը. Ֆիքի.

Իրավական դոկտրինը ընդհանուր իրավունքի (Common law) համակարգում: Անգլիացի հեղինակավոր գիտնականների տրակտատների կիրառումը դատական պրակտիկայում.

Իրավաբանական դոկտրինի դերը Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգում: Իրավական դոկտրինի կիրառումը ՀՀ դատարանների կողմից.

Թեմա 4. Նորմատիվ իրավական ակտ որպես իրավունքի աղբյուր

Նորմատիվ իրավական ակտի՝ որպես իրավունքի աղբյուրի ձևավորման և կայացման պատմությունը ռոմանոգերմանական իրավական համակարգում: Նորմատիվ իրավական ակտի դերը ընդհանուր իրավունքի համակարգում.

Նորմատիվ իրավական ակտի հիմնական տարբերակիչ հատկանիշները: Նորմատիվ իրավական ակտերի դասակարգման առանձնահատկությունները Նորմատիվ իրավական ակտերի ատիպիկ տեսակները Նորմատիվ իրավական ակտի և ներքին/լուր/ ակտի հարաբերակցությունը Հայաստանի Հանրապետության դոկտրինում և օրենսդրությունում: Նորմատիվ իրավական ակտի և in rem ակտի հարաբերակցությունը

Օրենքը իրավունքի աղբյուրների ժամանակակից համակարգում: Օրենքի հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները. սահմանադրական օրենքներ, կոդիֆիկացված օրենքներ, օրգանական օրենքներ: Սահմանադրությունը որպես իրավաքաղաքական ակտ: Բարձրագույն գործադիր մարմինների կողմից պատվիրակված լիազորությունների շրջանակում օրենսդրական ակտերի ընդունման հիմնախնդիրները: Ռեզլամենտար ակտեր արտասահմանյան իրավաստեղծ պրակտիկայում:

Ենթաօրենսդրական ակտի հասկացությունը և բնութագիրը: Ենթաօրենսդրական ակտի դասակարգումը: Տեղական կառավարման մարմինների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ակտերը: Հայաստանի Հանրապետությունում ենթաօրենսդրական ակտերի հիերարխիայի հիմնախնդիրը: Պաշտոնական նորմատիվ մեկնաբանման ակտերի առանձնահատկությունները:

Թեմա 5. Նորմատիվ պայմանագիր որպես իրավունքի աղբյուր

Նորմատիվ պայմանագրի՝ որպես իրավունքի աղբյուրի հատկանիշները և առանձնահատկությունները: Պայմանագրային իրավաստեղծ գործունեություն: Նորմատիվ իրավական ակտի և նորմատիվ պայմանագրի հարաբերակցության հիմնախնդիրները իրավական դոկտրինում և ՀՀ օրենսդրությունում:

Նորմատիվ պայմանագրերի դասակարգման խնդիրները դոկտրինում: Միջազգային պայմանագիրը որպես արտաքին նորմատիվ պայմանագիր, միջազգային պայմանագրերի տեսակները ըստ իրավաբանական ուժի ՀՀ-յում: Դուալիստական և մոնիստական մոտեցումները միջազգային պայմանագրերի և ներպետական իրավունքի հարաբերակցության վերաբերյալ: Միջազգային իրավունքի ընդհանուր ճանաչված նորմերը՝ որպես Հայաստանի իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մաս:

Ներքին նորմատիվ պայմանագիր՝ վարչական, սահմանադրական և կոլեկտիվ (աշխատանքային) պայմանագրեր: Ներքին պայմանագրերի տեսակները Հայաստանի Հանրապետությունում:

Թեմա 6. Դատական նախադեպը որպես իրավունքի աղբյուր

Դատական պրակտիկայի և դատական նախադեպի հարաբերակցության հիմնախնդիրները. Դատական նախադեպի մոդելը ռոմանագերմանական իրավական համակարգում: Jurisprudence constante սկզբունքը եվրոպական դատական պրակտիկայում: Դատական նախադեպի անգլո-սաքսոնական մոդելը: Stare decisis, սկզբունքը: Ratio decidendi և obiter dictum: Դատական նախադեպերի տեսակները՝ կրեատիվ նախադեպ և մեկնաբանական նախադեպ: Օրենքի/ստատուտի և նախադեպի հարաբերակցությունը ընդհանուր իրավունքի համակարգում:

Դատական նախադեպը Հայաստանի Հանրապետությունում. ձևավորման առանձնահատկությունները և զարգացման պատմությունը: Բարձր դատարանների «իրավական դիրքորոշումը»: Հայաստանի Հանրապետության Վճռաբեկ և Սահմանադրական դատարանների իրավական դիրքորոշումների իրավական բնույթը:

—

3. Գիտելիքների գնահատման և ստուգման նյութերի ՖՈՆԴ

3.1 Գործնական բով

Մեմինարների և պրակտիկ պարապմունքների պլան:

Պարապմունքի տեսակ՝ հարցերի քննարկում և խնդիրների լուծում:

Ստուգման ձևը՝ բանավոր և գրավոր հարցում:

Թեմա 1. Իրավունքի աղբյուրների ընդհանուր տեսություն

Հարցեր քննարկման համար.

1. Իրավունքի աղբյուրը ֆորմալ-իրավական, նյութական և գաղափարական իմաստներով
2. Իրավունքի աղբյուրի հասկացությունը տարբեր իրավաբանական հայեցակարգերի տեսանկյունից
3. Իրավունքի աղբյուրների հիերարխիայի հիմնախնդիրները ռոմանագերմանական համակարգում և Հայաստանի Հանրապետությունում

Թեմա 2 Իրավական սովորույթը որպես իրավունքի աղբյուր

Հարցեր քննարկման համար.

1. Սովորության իրավունքի էվոյուցիան. ձևավորում, զարգացում և ժամանակակից իրողությունները
2. Իրավական սովորության տեղն ու առանձնահատկությունները ՀՀ-ում:
3. Իրավական սովորությունների սանկցավորման տեսակները
4. Իրավական սովորության դերը ռոմանագերմանական, ընդհանուր իրավունքի և կրոնական իրավունքի համակարգերում:

Թեմա 3. Իրավական դոկտրինը որպես իրավունքի աղբյուր

Հարցեր քննարկման համար.

1. Իրավական դոկտրինի հասկացությունը, առանձնահատկությունները և նշանակությունը իրավունքի աղբյուրների համակարգում:
2. Իրավական դոկտրինը Հին Հռոմում, հռոմեական իրավունքի դոկտրինալ բնույթը
3. Իրավաբանական դոկտրինի դերը ռոմանոգերմանական իրավական համակարգի ձևավորման գործընթացում..
4. Իրավական դոկտրինը որպես իսլամական իրավունքի աղբյուր.
5. Իրավական դոկտրինը ընդհանուր իրավունքի (common law) համակարգում:
6. Իրավաբանական դոկտրինի դերը Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգում: Իրավական դոկտրինի կիրառումը ՀՀ դատարանների կողմից

Թեմա 4. Նորմատիվ իրավական ակտ որպես իրավունքի աղբյուր

Հարցեր քննարկման համար.

1. Նորմատիվ իրավական ակտի՝ որպես իրավունքի աղբյուրի ձևավորման և կայացման պատմությունը ռոմանագերմանական և ընդհանուր իրավունքի իրավական համակարգերում
2. Նորմատիվ իրավական ակտի և ներքին/լոկալ/ ակտի հարաբերակցությունը Հայաստանի Հանրապետության դոկտրինում և օրենսդրությունում:
1. Օրենքը իրավունքի աղբյուրների ժամանակակից համակարգում: Օրենքի հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները. սահմանադրական օրենքներ, կոդիֆիկացված օրենքներ, օրգանական օրենքներ:
2. Բարձրագույն գործադիր մարմինների կողմից պատվիրակված լիազորությունների շրջանակում օրենսդրական ակտերի ընդունման հիմնախնդիրները:

3. Ենթաօրենսդրական ակտի առանձնահատկությունը և դասակարգումը: Տեղական կառավարման մարմինների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ակտերը:
4. Հայաստանի Հանրապետությունում ենթաօրենսդրական ակտերի հիերարխիայի հիմնախնդիրը:
5. Պաշտոնական նորմատիվ մեկնաբանման ակտերի առանձնահատկությունները:

Թեմա 6. Դատական նախադեպը որպես իրավունքի աղբյուր

Հարցեր քննարկման համար.

1. Դատական նախադեպի հիմնական հատկանիշները
2. Jurisprudence constante սկզբունքի և Stare decisis տարբերակումը
3. Դատական պրակտիկայի և դատական նախադեպի հարաբերակցության
4. Դատական նախադեպը Հայաստանի Հանրապետությունում
5. Վճռաբեկ և Սահմանադրական դատարանների իրավական դիրքորոշումների իրավական բնույթը

3.2. Ստուգարքի հարցաշար/ թեստերի և գործնական առաջադրանքների թեմաների ցանկ (գիտելիքների, իմացության և կարողությունների գնահատման համար)

1. Ինչպե՞ս են փոխկապակցված իրավունքի ձևն ու իրավունքի աղբյուր հասկացությունները
2. Բացատրե՛ք իրավունքի աղբյուրը՝ ֆորմալ-իրավական, նյութական և գաղափարական իմաստներով
3. Ներկայացրե՛ք ՀՀ իրավունքի աղբյուրների հիերարխիայի հիմնախնդիրները:
4. Ներկայացրե՛ք իրավական սովորույթը՝ որպես իրավունքի պատմականորեն կայուն աղբյուրի էվոլյուցիան (ձևավորում, զարգացում և ժամանակակից իրողություններ
5. Ինչպե՞ս են հարաբերակցում ավանդույթները և իրավական սովորույթները, նաև իրավական սովորույթները և կրոնական ու բարոյական նորմերը:
6. Բնութագրե՛ք իրավական սովորույթների իրավաստեղծ և իրավակիրառ սանկցիավորման առանձնահատկությունները:
7. Ի՞նչ են սահմանադրական սովորույթները և ո՞րն է դրանց տեղն ու առանձնահատկությունները իրավական համակարգերում

8. Սահմանե՛ք իրավական դոկտրինի հասկացությունը, նրա առանձնահատկությունները և նշանակությունը իրավունքի աղբյուրների համակարգում:
9. Ի՞նչ դեր է խաղացել իրավական դոկտրինը Հին Հռոմում
10. Բացատրե՛ք իրավաբանական դոկտրինի դերը ռոմանագերմանական իրավական համակարգի ձևավորման գործընթացում
11. Ո՞րն է իրավաբանական դոկտրինի դերը Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգում և ինչպե՞ս է այն կիրառվում ՀՀ դատարանների կողմից:
12. Թվարկե՛ք նորմատիվ իրավական ակտի հիմնական տարբերակիչ հատկանիշները և նրա դասակարգման առանձնահատկությունները
13. Որոնք՞ են նորմատիվ իրավական ակտերի ատիպիկ տեսակները
14. Ներկայացրե՛ք նորմատիվ իրավական ակտի և ներքին (լոկալ) ակտի հարաբերակցությունը ՀՀ դոկտրինում և օրենսդրությունում:
15. Օրենքի հասկացությունը, նրա հատկանիշները և տեսակները (սահմանադրական, կոդիֆիկացված, օրգանական օրենքներ
16. Ի՞նչ է ենթաօրենսդրական ակտը, ներիայացրե՛ք ՀՀ-ում ենթաօրենսդրական ակտերի հիերարխիայի հիմնախնդիրը:
17. Ներկայացրե՛ք նորմատիվ պայմանագրի՝ որպես իրավունքի աղբյուրի հատկանիշները և առանձնահատկությունները
18. Քննարկե՛ք նորմատիվ իրավական ակտի և նորմատիվ պայմանագրի հարաբերակցության հիմնախնդիրները իրավական դոկտրինում և ՀՀ օրենսդրությունում
19. Բացատրե՛ք դուալիստական և մոնիստական մոտեցումները միջազգային պայմանագրերի և ներպետական իրավունքի հարաբերակցության վերաբերյալ
20. Ի՞նչ են ներքին նորմատիվ պայմանագրերը (վարչական, սահմանադրական և կոլեկտիվ/աշխատանքային): Թվարկե՛ք ներքին պայմանագրերի տեսակները Հայաստանի Հանրապետությունում
21. Ներկայացրե՛ք դատական նախադեպի անգլո-սաքսոնական մոդելը: Բացատրե՛ք Stare decisis սկզբունքը, Ratio decidendi և Obiter dictum հասկացությունները
22. Բնութագրե՛ք դատական նախադեպի մոդելը ռոմանագերմանական իրավական համակարգում (Jurisprudence constante սկզբունքը)
23. Դատական նախադեպերի տեսակները (կրեատիվ նախադեպ և մեկնաբանական նախադեպ
24. Բարձր դատարանների «իրավական դիրքորոշումը». բնութագրե՛ք Հայաստանի Հանրապետության Վճռաբեկ և Սահմանադրական դատարանների իրավական դիրքորոշումների իրավական բնույթը:

3.3 Դատնիքի ուսումնասիրողական նյութեր

Պարտադիր գրականություն

1. Իրավունքի ընդհանուր տեսության հիմնախնդիրները: Ուսումնական ձեռնարկ: Գիտ. խմբ. Ա. Ղամբարյան: Երևան,, 2024
2. Истоки и источники права: генезис и эволюция: монография / под ред. Р. А. Ромашова
Издательство:Алетейя, 2023
3. Шуберт, Т. Э. Доктрина, законотворчество, судебная практика: вопросы взаимовлияния :
монография / Т.Э. Шуберт. — Москва : ИНФРА-М, 2022.
4. Марченко, М. Н. Источники права : учеб. пособие / М. Н. Марченко. — 2-е изд., перераб.
— М. : Норма : ИНФРА-М, 2019.
5. Дробышевский, С. А. Формальные источники права : монография / С. А. Дробышевский.
Т. Н. Данцва. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2018.
6. Марченко М.Н. Судебное правотворчество и судебское право [Электронный ресурс]:
учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: Проспект, 2017.
7. Богдановская И.Ю. Прецедентное право. Москва., 2018.
8. Царегородская Е.В. Правовой обычай: сущность и механизм действия: Дис. ... канд. юрид.
наук. СПб., 2004
9. Богдановская И.Ю. Правовая доктрина в «общем праве». // Современное право. - 2012. -
№5.
10. Даллакян Л.Г. Проблемы применения правового обычая в контексте доктрины
«молчания законодателя» (с позиций российской юридической науки)//Вестн. Том.
гос. ун-та. 2023. №487
11. Даллакян Л.Г, Гамбарян А.С. Проблемы законов ненормативного характера: вопросы
теории и практики//“Советник юриста”, Москва.; 2017, № 12
12. Даллакян Л.Г. Дискуссионные вопросы нормативности некоторых видов правовых
актов/ Двенадцатая Годичная научная конференция. Сборник научных статей:
Социально-гуманитарные науки. Часть I. – Ер.: Изд-во РАУ, 2018
13. Даллакян Л.Г. Судебный прецедент в англо-саксонской и романо-германской
правовых семьях/ Юридическая энциклопедия. Ер.: Российско-Армянский
университет, 2017

14. Даллакян Л.Г. Внедрение судебного прецедента в правовую систему РА/ Тезисы материалов международного форума аспирантов и молодых ученых “Современная наука: тенденции развития, проблемы и перспективы”, посвященного 10-летию аспирантуры РАУ. Изд. РАУ, 2013
15. Даллакян Л.Г. Анализ различных подходов к юридической природе интерпретационных актов судебных органов /Девятая Годичная научная конференция. Сборник научных статей: Социально-гуманитарные науки. Часть I. – Ер.: Изд-во РАУ, 2015
16. Даллакян Л.Г. Проблемы классификации актов, принимаемых Генеральным прокурором РА // Сборник научных статей: Социально-гуманитарные науки, том 1. Изд РАУ, 2009
17. Даллакян Л.Г. Природа правовых позиций Кассационного суда РА/ Пятая Годичная научная конференция Сборник научных статей: Социально-гуманитарные науки. Часть 2, Изд. РАУ, 2011
18. Даллакян Л.Г., Гамбарян А.С. Нормативный договор в системе источников права //“Դատական իշխանություն” N7 2009,7/120
19. Լ.Դավաթյան, Ա.Ղամբարյան Իրավաբան-գիտնականների իրավունքի կիրառումը դատական վարույթի ընթացքում. իրավական կարգավորման հեռանկարները// “Դատական իշխանություն” N6 (204) 2016 (հունիս)
20. Ա.Ղամբարյան Ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու լիազորություն ունեցող մարմինների նույնականացումը ՀՀ-ում// Օրինականություն, № 133 2023

Լրացուցիչ գրականություն

1. Նորմատիվ բնույթի ներքին լոկալ իրավական ակտերը և դատական վերահսկողության հարցերը, Ռ. Խանդանյան: Երևան, 2024
2. Проблемы теории государства и права: учебник для вузов / Е. Н. Селютин, В. А. Холодов. — 3-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2026
3. Օհանյան Վ. Ա. Իրավունքի աղբյուրների հիմնախնդիրները ՀՀ-ում/ Մենագրություն, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2013 թ.

4. Источниковедение: учеб. пособие / И.Н. Данилевский, Д.А. Добровольский, Р.Б. Казаков и др. ; отв. ред. М.Ф. Румянцева. М., 2015
5. Классификации источников права Н.В. Сильченко// Актуальные проблемы теории и истории правовой системы общества: сб.науч.тр. /отв. ред. проф. В.Н.Карташов; Яросл. гос. ун – т. – Ярославль: ЯрГУ, 2013. – Вып. 12.
6. Гарашко А. Ю. Теоретические аспекты сущности источников права // Законность и правопорядок в современном обществе. 2011. №4.

Առարկայի նորմատիվ հիմքը

1. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն (2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեով ընդունված փոփոխություններով)
2. Հայաստանի Հանրապետության օրենք «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» (ընդունված 21.03.2018)
3. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենք «ՀՀ Դատական օրենսգիրք» (ընդունված 07.02.2018)
4. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենք «Սահմանադրական դատարանի մասին» (ընդունված 17.01.2018)
5. Հայաստանի Հանրապետության օրենք «Միջազգային պայմանագրերի մասին» (ընդունված 23.03.2018)

Ինտերնետային ռեսուրսներ

1. ՀՀ օրենսդրության տեղեկատվական որոնողական համակարգ <https://arlis.am>
2. ՀՀ նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միասնական կայք <https://e-draft.am>
3. «Իրտեկ» իրավական տեղեկատվական համակարգ <http://www.irtek.am>
4. <http://www.concourt.am>
5. <http://www.parliament.am>:

4. Գնահատման մեթոդաբանություն

4.1 Բալերի բաշխումն ըստ ուսումնական գործունեության տեսակների և վերահսկողական միջոցառումների

Ուսումնական գործունեության տեսակների և վերահսկողական միջոցառումների միջև բալերի բաշխումն իրականացվում է բալային-վարկանիշային (ռեյտինգային) համակարգին համապատասխան: Ուսումնական գործունեության բոլոր տեսակների և վերահսկողական միջոցառումների գնահատականների ընդհանուր առավելագույն գումարը կազմում է 100 բալ:

4.1.1 Ուսումնական գործունեության տեսակների և վերահսկողական միջոցառումների միջև բալերի բաշխումն իրականացվում է հետևյալ տոկոսային հարաբերակցությամբ.

1. **Ուսումնական գործունեության տեսակներ. ընթացիկ աշխատանք** սեմինարական պարապմունքների ընթացքում՝ համաձայն սեմինար պարապմունքների պլանների: Ներառում է սեմինարների ժամանակ մագիստրանտների բանավոր և գրավոր պատասխանները, մասնակցությունը քննարկումներին, գործնական խնդիրների լուծումը և առանձին դեպքերում՝ կատարված ինքնուրույն աշխատանքի ներկայացումը: Սեմինարների գնահատականների տեսակարար կշիռը միջանկյալ ստուգումների վերջնական բալային գնահատականում կազմում է **40%-ը**»

2. **Վերահսկողական միջոցառումներ՝ ստուգարք:** Ամփոփիչ գրավոր աշխատանքի անցկացում ողջ կիսամյակի ընթացքում ուսմանասիրված թեմաների շրջանակներում: Իրականացվում է ստուգարքի հարցաթերթիկներում ներառված տեսական կամ վերլուծական առաջադրանքների, կամ իրավիճակային խնդիրների գնահատման միջոցով: Ստուգարքի գնահատականի կշիռը վերջնական ստուգման ամփոփիչ գնահատականում կազմում է **60%-ը**:

4.1.2 Բալերի բաշխումն ըստ գնահատման միջոցների տեսակների

Գնահատման միջոցների տեսակների շրջանակներում բալերի բաշխումը կախված է սեմինարական աշխատանքների, ստուգարքի հարցաթերթիկներում ներառված հարցերի և առաջադրանքների բարդությունից ու աշխատատարությունից:

Մեկ ստուգողական թերթիկում տեսական հարցի և վերլուծական առաջադրանքի համակցման դեպքում դրանց «արժեքը» կարող է հարաբերակցվել

համապատասխանաբար աշխատանքի առավելագույն բալի 40%-ի և 60%-ի համամասնությամբ (ելնելով բարդության մակարդակից):

Օրինակ՝

Հարց 1. Շարադրե՛ք նորմատիվ իրավական ակտի հիմնական հատկանիշները:

Հարց 2. Կատարե՛ք նորմատիվ պայմանագրի և համատեղ ընդունված նորմատիվ իրավական ակտի համեմատական-իրավական վերլուծությունը:

4.2 Գնահատման չափանիշները՝ ընթացիկ և վերջնական ստուգման

Բարձր բալեր նշանակվում են, եթե մագիստրանտը ցուցաբերում է.

Ընդհանուր չափանիշներ. պատասխանների ճշգրտություն և պատճառաբանվածություն, թեմաների ըմբռնման խորություն, նյութի շարադրման տրամաբանություն և հետևողականություն, վերլուծական հմտություններ, օգտագործված գրականության և աղբյուրների բազմազանություն, ինչպես նաև հղումների կորեկտություն: Եթե մագիստրանտը ոչ միայն տիրապետում է տեսական նյութին, այլև ազատ կողմնորոշվում է իրավունքի աղբյուրների համակարգի առանցքային հիմնախնդիրներում (նորմատիվ իրավական ակտերի, իրավական սովորույթների, դոկտրինների, նորմատիվ պայմանագրերի և դատական նախադեպերի էություն, հատկանիշներ, տեսակներ և աստիճանակարգություն):

Համակարգային և համեմատական վերլուծություն. ցուցաբերում է տարբեր պատմական ու ժամանակակից իրավական համակարգերի (ռոմանագերմանական, անգլո-սաքսոնական՝ *Stare decisis* և *Jurisprudence constante* սկզբունքների սահմաններում, ինչպես նաև կրոնական/իսլամական համակարգերի) աղբյուրների գործողության առանձնահատկությունները համեմատելու, ինչպես նաև միջազգային պայմանագրերի և ներպետական իրավունքի հարաբերակցության խորքային խմացություն:

Փաստարկված մասնագիտական դիրքորոշում. առաջարկել է գործնական առաջադրանքների ճիշտ, տրամաբանված և ինքնուրույն լուծումներ՝ ապահովելով ՀՀ իրավունքի աղբյուրների արդի խնդիրների վերաբերյալ սեփական փաստարկված, գիտականորեն հիմնավորված դիրքորոշման ներկայացումը և գերծ է մնացել տեքստի պարզ մեխանիկական շարադրանքից:

Բալերի նվազեցում տեղի է ունենում, եթե հարցերին պատասխանելիս, ինչպես նաև վերլուծության ընթացքում թույլ են տրվել էական սխալներ. մագիստրանտի հետևությունները մակերեսային են՝ առանց իրավունքի աղբյուրների տեսական հիմքերի, իրավաբանական հայեցակարգերի ու հիմնարար դրույթների անհրաժեշտ հիմնավորման: Տեսական հարցերի պատասխաններում գրավոր նյութը շարադրված է ոչ համակարգված, առկա են շեղումներ առաջադրված հարցերից, կամ դասախոսի առաջադրած տեսական հարցերի խորքային վերլուծության և հստակ պատասխանի փոխարեն տեղի է ունենում

օժանդակող նյութերից, դասախոսություններից կամ գիտական գրականությունից տեքստի պարզ մեխանիկական շարադրում: ՀՀ իրավական համակարգում աղբյուրների (այդ թվում՝ լոկալ ակտերի, ենթաօրենսդրական ակտերի հիերարխիայի, նորմատիվ պայմանագրերի, դատական նախադեպի և դատական պրակտիկայի) հարաբերակցությանը վերաբերող գործնական առաջադրանքների լուծման ընթացքում նկատվում են էական սխալներ, ինչը վկայում է իրավունքի տարբեր աղբյուրների հետ գործնականում աշխատելու և վերլուծություն իրականացնելու հմտություններին ոչ լիարժեք տիրապետելու մասին:

Անբավարար բալեր նշանակվում են, եթե մագիստրանտը ի վիճակի չէ գրավոր ձևով հստակ շարադրել տեսական հարցերի և առաջադրանքների պատասխանները. նկատվում է նյութի խառնաշփոթ շարադրանք, ինչպես նաև որևէ իրավաբանական տրամաբանության և հետևությունների բացակայություն: Ուսանողը թույլ է տալիս կոպտագույն սխալներ և ցուցաբերում է իրավունքի աղբյուրների համակարգի հիմունքների, դրանց բովանդակային հատկանիշների, ինչպես նաև ՀՀ Վճռաբեկ և Սահմանադրական դատարանների իրավական դիրքորոշումների իրավական բնույթի չիմացություն: Բացակայում են տարրական պատկերացումները միջազգային պայմանագրերի և ներպետական իրավունքի հարաբերակցության, անգլո-սաքսոնական և ժոմանագերմանական նախադեպային մոդելների (*Stare decisis, Jurisprudence constante, Ratio decidendi*), ինչպես նաև սովորության ու դոկտրինայ նորմերի կիրառման վերաբերյալ: Նկատվում է իրավական աղբյուրների հետ աշխատելու և դրանք մասնագիտական գործունեության մեջ վերլուծելու կատարյալ անկարողություն: Անբավարար բալեր նշանակվում են նաև այն դեպքերում, երբ ըստ էության բացակայում են ստուգողական հարցաթերթիկներում ներառված հարցերի ուղղակի պատասխանները. մագիստրանտը ինքնակամ շեղվում է առաջադրանքների թեմատիկայից, փորձ է անում նենգափոխել հարցերը և նկարագրել այլ թեմաներ, որոնք չեն առնչվում հարցաթերթիկի առաջադրանքին:

4.3 Բալերը վերջնական գնահատականի փոխարկելու սանդղակ

Կիսամյակի ընթացքում հավաքած բալերի գումարի փոխարկումը ակադեմիական վերջնական գնահատականի իրականացվում է ուսանողների գիտելիքների որակի գնահատման՝ 0-ից մինչև 100 բալանոց միասնական սանդղակի համաձայն, որը սահմանված է 2005թ. հուլիսի 6-ի «ՌՀՀ ուսումնական գործընթացի կազմակերպման կրեդիտա-ռեյտինգային համակարգի մասին կանոնակարգով» N 228-ով (2007թ. նոր խմբագրությամբ):

4.4 Առարկայի վերջնական գնահատականի ձևավորման կարգը

«Իրավունքի աղբյուրներ ՀՀ-յում» առարկայի վերջնական գնահատականը հաշվարկվում է կումուլյատիվ (կուտակային) մեթոդով և բաղկացած է մի քանի հիմնական բաղադրիչներից.

- **Ընթացիկ գնահատականը** ձևավորվում է սեմինարների ժամանակ և հաշվարկվում է որպես հարցումների ընթացքում մագիստրանտի ստացած բոլոր գնահատականների միջին թվաբանական, որը ներառում է նաև սեմինարական պարապմունքներին ուսանողի ակտիվության բոլոր տեսակները:
- **Վերջնական ստուգման (ստուգարքի) գնահատականը** ձևավորվում է ստուգարքային հարցաթերթիկներում ներառված առաջադրանքների կատարման արդյունքների հիման վրա: Հարցաթերթիկները ընդգրկում է ամբողջ մոդուլի թեմաներից ընտրված առաջադրանքներ՝ այդպիսով ամփոփելով դասընթացի շրջանակներում ուսումնասիրված նյութը: Ստուգարքը կարող է անցկացվել նաև բանավոր ձևով:
- **Վերջնական ստուգման ամփոփիչ գնահատականը** իրենից ներկայացնում է հանրագումարային բալ, որը ձևավորվում է մագիստրանտի կողմից ընթացիկ, ամփոփիչ ստուգման (ստուգարքի) արդյունքների հիման վրա, որտեղ ստուգարքի կշիռը կազմում է վերջնական գնահատականի **60%-ը**:

4.5 Դրական գնահատական ստանալու նվազագույն պահանջները

Դրական գնահատական, այդ թվում՝ «Ստուգված» ամփոփիչ գնահատական ստանալու համար մագիստրանտը պարտավոր է կատարել հետևյալ նվազագույն պահանջները¹.

- **Սեմինարական և դասախոսական պարապմունքների ընթացքում** մագիստրանտը պետք է ապահովի բնականոն հաճախելիություն, որը թույլ կտա նրան յուրացնել առարկայի առանցքային թեմաները: Սեմինարի ժամանակ բանավոր պատասխանի դեպքում նվազագույն դրական գնահատական ստանալու համար մագիստրանտին բավական է թեման իմանալ դասախոսի կողմից կազմված դասախոսությունների համառոտ կոնսպեկտի շրջանակներում: Նշված կոնսպեկտը՝ յուրաքանչյուր թեմայի սեմինարի պատասխանի պլանի հետ միասին, դասախոսի կողմից նախապես բաժանվում է մագիստրանտներին, ինչը հեշտացնում է սեմինարին պատրաստվելը:
- **Ամփոփիչ ստուգում՝ ստուգարք.** անհրաժեշտ է կատարել գրավոր առաջադրանքները ստուգողական հարցաթերթիկից: Ամփոփիչ ստուգման ժամանակ 40 բալ ստանալու համար մագիստրանտին անհրաժեշտ է տիրապետել ստուգարքի հարցաշարում ներառված տեսական հարցերին: *Նվազագույն անցողիկ բալ ստանալու համար թույլատրվում է պատրաստվել դասախոսի կողմից կազմված դասախոսությունների համառոտ կոնսպեկտով:*
- **Ընդհանուր արդյունք.** ընթացիկ և ամփոփիչ ստուգման (ստուգարքի) արդյունքներով մագիստրանտի հավաքած հանրագումարային բալը պետք է կազմի առնվազն 40 բալ՝ վերը սահմանված տոկոսային հարաբերակցությանը համապատասխան:

¹ Պատասխաններին ներկայացվող բովանդակային պահանջները տե՛ս 4.2 կետում

4.6 Գնահատման միջոցների համապատասխանությունը դասընթացի ուսումնառության արդյունքներին

Որակավորման ընդհանուր նկարագիրը (Բնորոշումը)	Դասընթացի ուսումնառության արդյունք	Գնահատման միջոցի տեսակը և անվանումը
<i>Գիտելիքը</i>	Իմանա՝ գիտական գրականության մեջ առկա հիմնական տեսական դրույթները՝ իրավունքի աղբյուրի էության, տեսակների և հիմնական բովանդակային հատկանիշների մասին: Պատկերացում ունենա իրավական համակարգի արդի խնդիրների մասին և դրանց վերաբերյալ ներկայացնել իր փաստարկված դիրքորոշումը:	<u>Բանավոր կամ գրավոր հարցում</u>՝ ստուգարքի հարցաշարից, հարցեր № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24 <u>Ընթացիկ ստուգումներ սեմինարական պարապմունքների պլաների համապատասխան</u> Թեմա 1. հարցեր 1, 2, 3 Թեմա 2. հարցեր 1, 2, 3, 4 Թեմա 3. հարցեր 1, 6 Թեմա 4. հարցեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Թեմա 6. հարցեր 1, 2, 3, 4, 5
<i>Հմտությունները</i>	Կարողանա՝ կողմնորոշվել ՀՀ տարբեր տեսակի իրավունքի աղբյուրներում, բացահայտել տարբեր պատմական և	<u>Բանավոր կամ գրավոր հարցում</u>՝ ստուգարքի հարցաշարից, հարցեր № 3, 7, 9, 10, 11, 14, 16, 18, 21, 22, 24

	Ժամանակակից իրավական համակարգերում իրավունքի աղբյուրների համակարգի կառուցվածքի և գործողության առանձնահատկությունները, իրավունքի մեկնաբանման կանոնների կիրառմամբ վերլուծել և պարզաբանել հայկական իրավունքի աղբյուրները:	<u>Ընթացիկ ստուգումներ սեմինարական պարապմունքների պլաների համապատասխան</u> Թեմա 1. հարցեր 3 Թեմա 2. հարցեր 2, 4 Թեմա 3. հարցեր 2, 3, 4, 5, 6 Թեմա 4. հարցեր 1, 2, 3, 5, 6, 7 Թեմա 6. հարցեր 2, 4, 5
<i>Կարողունակությունը (կոմպետենցիան)</i>	տիրապետի՝ իրավունքի տարբեր աղբյուրների հետ աշխատելու և վերլուծություն իրականացնելու հմտություններով իր հետագա մասնագիտական գործունեության արդյունավետության համար:	<u>Բանավոր կամ գրավոր հարցում</u> ստուգարքի հարցաշարից, հարցեր № 3, 5, 11, 14, 16, 18, 19, 20, 24 <u>Ընթացիկ ստուգումներ սեմինարական պարապմունքների պլաների համապատասխան</u> Թեմա 1. հարցեր 3 Թեմա 2. հարցեր 2, 3 Թեմա 3. հարցեր 1, 6 Թեմա 4. հարցեր 3, 4, 5, 6, 7 Թեմա 6. հարցեր 2, 3, 5

5. Մեթոդական բլոկ

5.1 Մեթոդական ուղեցույց մագիստրանտների համար՝ լեկցիաների, սեմինարական, գործնական պարապմունքներին պատրաստվելու և ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման վերաբերյալ

Դասավանդման մեթոդաբանությունը

Դասընթացի ուսումնական ծրագիրը ներառում է դասախոսություններ, սեմինարներ, ինչպես նաև մագիստրանտների ինքնուրույն աշխատանք:

- ✓ Դասընթացի հիմնական տեսական նյութը ներկայացվում է *դասախոսությունների ընթացքում*: Միջանկյալ/վերջնական ատեստավորմանը որակյալ պատրաստվելու համար մագիստրանտները դասախոսությունների ընթացքում պետք գրի առնեն, կարևոր դիտարկումները և նշումները, դասախոսի կողմից հնչեցվող ձևակերպումների ու կատեգորիաների հիմնական իմաստը բաց չթողնելու, ինչպես նաև դասախոսությունների ընթացքում արված եզրահանգումներն ու գործնական խորհուրդները արձանագրելու համար:
- ✓ *Սեմինարական պարապմունքների* ընթացքում կատարվում է դասախոսության ժամանակ տրամադրված նյութերի մշակում, ավելի խորը և մանրամասն ուսումնասիրություն: Այսպես, մագիստրանտները պետք է կատարեն որոշակի առաջադրանքներ՝ հիմնվելով ընթացիկ և նախորդ դասընթացների թեմաների վրա; գնահատվում են մագիստրանտների կողմից նյութը վերլուծելու հմտությունները, թեման հետևողականորեն ներկայացնելու և սեփական դիրքորոշումը ներկայացնելու կարողությունը:
- ✓ *Ինքնուրույն աշխատանքի* ընթացքում մագիստրանտը լրացուցիչ ուսումնասիրում է դասընթացի նյութերը՝ հիմնվելով ուսումնական ծրագրի, ինչպես նաև տարբեր աղբյուրների և գրականության ցանկի վրա: Նա պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնի դասընթացների թեմաներին վերաբերող գործնական խնդիրների լուծման հմտությունների զարգացմանը:
- ✓ *Վերջնական ատեստավորումը /մոդուլը* անցկացվում է գրավոր/ բանավոր ողջ դասընթացի նյութերի ընդհանրացման և վերստուգման ձևով: Վերջնական ատեստավորմանը նախապատրաստվելիս մագիստրանտը պետք է կրկնի երկամսյա դասընթացում ընդգրկված ամբողջ նյութը:

5.2 Մեթոդական ուղեցույց մագիստրանտների համար՝ ընթացիք և վերջնական ատեստավորմանը պատրաստվելու համար

Ստուգումների անցկացման ձևը

Ընթացիկ ատեստավորումն իրականացվում է ուսանողների հարցումների և սեմինարների/գործնական պարապմունքներում նրանց կողմից կատարած աշխատանքի հիման վրա:

Դասընթացի սեմինարային պարապմունքներն անցկացվում են ընթացիկ թեմայի շուրջ անհատական բանավոր հարցման ձևով՝ ըստ դասընթացի ուսումնական պլանի:

Դասախոսի կողմից տրամադրված նյութերի հիման վրա պատրաստված պատասխաններից հետո, մագիստրոսը ներկայացնում է իր կողմից ուսումնասիրված տարբեր աղբյուրների նյութերը, ինչի շնորհիվ երևան է հանվում և գնահատվում է մագիստրանտի ինքնուրույն աշխատանքի ծավալն ու որակը:

Ընթացիկ թեմայի շուրջ հիմնական պատասխանից հետո մագիստրանտին տրվում են լրացուցիչ հարցեր դասընթացի նախորդ թեմաներից՝ ուսանողի գիտելիքների լիարժեքությունը և բազմակողմանիությունը գնահատելու նպատակով:

Սեմինարական պարապմունքները կարող է անցկացվել գրավոր ձևով՝ թեմայի վերաբերյալ թեստերի, կամ առաջադրանքների միջոցով: Սեմինարի պարապմունքների ընթացքում մագիստրանտներին կարող են տրվել նաև գործնական խնդիրներ առարկայի հիմնական թեմաներով, որից հետո տեղի է ունենում խնդիրների լուծման տարբերակների ընդհանուր քննարկում:

Վերջնական ատեստավորումը /մոդուլը անցկացվում է գրավոր, ողջ դասընթացի նյութերի ընդհանրացման և վերստուգման ձևով: Ստուգարքը ներառում է հարցեր և առաջադրանքներ (երկու կամ երեք) երկամսյա մոդուլի թեմաներից, գրավոր առաջադրանքների շրջանակում կարող են տրվել նաև գործնական խնդիրներ առարկայի հիմնական թեմաներով: Ատեստավորումը կարող է իրականացվել նաև բանավոր: Բանավոր հարցում անցկացնելու ժամանակ մագիստրանտին տրվում են հարցեր ամբողջ դասընթացի թեմաների ցանկից: